

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

J. H. Veefkind, Krommenie

Voor kinderen

EEN BIJZONDER KIND (BIJ ZONDAG 6)

Er was eens een zieke meneer.

Hij lag in het ziekenhuis en de dokters probeerden hem beter te maken.

De ene dokter zei: Meneer heeft pijn in zijn buik. Hij mag beslist geen vast voedsel hebben, geen brood of aardappels. Alleen vloeibaar, water of melk.

De andere dokter zei: Meneer heeft last van zijn armen en benen. Hij moet beslist kalktabletten eten. Of de eerste dokter het nu goed vindt of niet, het moet!

Toen zei de zuster: Weet je wat ik doe? Ik geef die zieke meneer water – dan is de eerste dokter ook tevreden. En ik los de kalktabletten in het water op – dan is de tweede dokter ook tevreden.

Zo werd de zieke beter, en hij leefde nog lang en gelukkig.

Er was eens een arme koning.

Hij had een heleboel ministers en ambtenaren, maar hij had geen geld om ze te betalen.

Toen werden ze boos op hem en joegen hem weg. Zo woonde de koning in het buitenland. En hij was heel verdrietig: Hij had wel een troon, maar hij mocht er niet op zitten.

Toen dacht de koning: Ik weet wat! ik ga trouwen. Ik ga trouwen met een heel rijke mevrouw. En dan? – hij lachte een beetje in zichzelf – dan zal ik die ministers en die ambtenaren wel krijgen!

De koning trouwde in het buitenland met een heel rijke mevrouw. Een jaar later werd er een baby geboren, een prinsje. De prins groeide en groeide, en werd een grote man.

Toen riep de koning de prins. Hij zei: Jij moet teruggaan naar ons land. Jij moet daar koning worden. Je mag het, want je hebt de troon van je vader. Je kunt het, want je hebt het geld van je moeder. En zo gebeurde. De prins kreeg de troon van zijn vader en het geld van zijn moeder. De ministers en ambtenaren waren tevreden. En de jonge koning regeerde nog lang en gelukkig.

De zuster uit het eerste verhaaltje en de koning uit het tweede losten hun probleem op dezelfde manier op. Ze deden twee verschillende dingen bij elkaar: water en kalktabletten, troon en geld.

Eigenlijk ben jezelf, meisje of jongen, man of vrouw, ook zo'n oplossing. De mensen zeggen wel eens: Wat lijkt jij op je vader, zeg! Of: Je bent sprekend je moeder!

En dat kan natuurlijk best. Je bent een kind van je vader en je bent een kind van je moeder. Je hebt van allebei alles. In jou zijn je vader en moeder één geworden. Net zoals twee beekjes in elkaar stromen en samen één rivier worden. Je kunt niet meer zien welk water uit het ene beekje komt en welk water uit het andere beekje: ze zijn helemaal één geworden.

Zo is het met de Here Jezus nu ook. Evenals wij allemaal heeft de Here Jezus een vader en een moeder. Zijn vader – dat is God. En zijn moeder – dat is Maria.

In de Here Jezus zijn God en mens één geworden. De goddelijke en de menselijke beek monden in elkaar uit en worden één rivier. En je kunt ze niet meer uit elkaar houden.

De Here Jezus lijkt dan ook sprekend op God. De bijbel noemt dat: „Hij is het uitgedrukte beeld van de Vader”. En de Here Jezus lijkt sprekend op Maria: Hij is net zo mens als wij allemaal. Vandaar dat men in de bijbel tegen Jezus zegt: „Mijn Here en mijn God”, maar ook: „Onze oudste Broeder”. Hij is onze God en Hij is onze Broer – en

Inhoud

- 365 Ds J. H. Veefkind.
Een bijzonder kind
- 366 Drs H. de Jong.
Moeten wij lid worden van het OJEC? (3)
- 367 Ds J. Kranenburg.
Pastorale Notities
- 368 Drs H. Algra.
Geloven we het wel? (10)
- 368 H. J. Bosch.
25 jaar GOGMA
- 371 Boekbesprekingen

dat is iets dat je nooit kunt begrijpen. Je kunt je er alleen maar over verwonderen.

Verwonderen, dat de Here God zo het probleem van de zonde heeft opgelost: door twee verschillende dingen bij elkaar te doen, het Goddelijke en het menselijke.

Want het was net als met dat eerste sprookje: de ene 'dokter' zei: De mens heeft gezondigd, dus moet de mens ervoor boeten. Wie breekt betaalt.

En de andere 'dokter' zei: De mens kan niet voor de zonde boeten, dus moet God het doen. Een ander betaalt het gelag.

En toen kwam de oplossing van de 'zuster': Weet je wat we doen? We maken iemand die echt en recht mens is, want de mens is in de fout gegaan, de mens moet het gelag betalen. En die tegelijk echt God is, want God moet ervoor opdraaien. God kan het gelag betalen. Kortom: zo maakte God het plan om de Here Jezus geboren te laten worden.

Net zoals in het tweede sprookje: de koning mocht wel regeren, hij had de

Moeten wij lid worden van het OJEC? (3)

Het stuk van Mevr. Noordhoek- de Putter wordt gedragen door een gedachtengang die m.i. geheel verwerpelijk is en die nauw aansluit bij de theologie van de bekendste woordvoerder van het OJEC, dr S. Schoon. Het is een ook van elders wel bekende theologie die deze wereld tot middelpunt gekozen heeft en derhalve, met een woord aan de apostel Paulus ontleend, als *aardsgezin*d gekarakteriseerd moet worden (Philip. 3:19). En omdat het een aardsgezinde theologie is, is het ook een politieke theologie. Want het brandpunt van deze wereld is de politiek, terwijl het zwaartepunt van het Koninkrijk der Hemelen in de toekomstige eeuw ligt. Deze aardsgezinde, politieke theologie nu treedt in alle duidelijkheid aan de dag in het jongste boek van dr Schoon, 'LEVEN IN EEN WERELD, een uitdaging voor joden en christenen' (Kampen, 1987). Aan dit boek wil ik nu enige aandacht schenken om zo tot een negatief antwoord te komen op de vraag die ik in de titel van deze artikelen-reeks heb gesteld. Want het lijkt mij niet buiten de orde om de publikaties van dr Schoon te beschouwen als de 'uitkomende stem' in het OJEC-gebeuren

Het zoeken der heidenen

De apostel Paulus leefde, werkte, sprak en dacht *coram Deo*, met de Here God voor ogen. „Daar wij dan weten hoezeer de Here te vrezen is...” (2 Kor. 5:11). – dat woord typeert hem helemaal. Zijn streven was erop gericht de Here God en de Here Christus welbehagelijk te zijn. Bij een man als Luther vinden we dat precies zo. In de politieke theologie is dit evenwel heel anders. Niet God, maar het behoud van deze wereld is daar het voorwerp van de vrees geworden. 'Zoek éerst deze wereld en haar overleven...' is het parool. Luister maar naar wat dr Schoon op het eind van zijn boek schrijft: „De wereld van vandaag is klein geworden. Joden en christenen vormen een minderheid

vervolg van pag. 165

EEN BIJZONDER KIND

troon: maar de koning kon niet regeren, hij had geen geld.

En toen bedacht de koning een middel om de troon en het geld in één hand te krijgen. Hij moest een rijke vrouw trouwen en een kind krijgen.

De mens was zelf zondaar en kon dus niet voor andere mensen betalen. Niet eens voor zichzelf, laat staan voor anderen.

Daarom moet de verlosser mens en God tegelijk zijn. Opdat hij uit kracht van zijn Godheid de zware last van Gods boosheid zou kunnen dragen, en ons de gerechtigheid en het leven zou kunnen teruggeven.

God is draagkrachtig genoeg om ons pakje te kunnen dragen. Dankzij de Here Jezus leven wij lang en gelukkig!

temidden van een steeds groeiende wereldbevolking. En de uitdagingen in die wereld zijn zo groot en bedreigend geworden, dat de oude geloofsgemeenschappen zich overvraagd voelen en zich pogen terug te trekken in een veilig isolement. Maar het isolement blijkt geen remedie meer te zijn om de problemen buiten de deur te houden. De vragen van de wereld laten zich niet verdrijven. Vrouwen eisen hun rechten op. Milieu-problemen zijn levensgroot geworden. Vragen van oorlog en vrede bepalen het wereldnieuws. De confrontatie met het religieuze pluralisme van de instelling verstaat hij de nadruk die aan joodse zijde op het ethische en het praktische en het leven wordt gelegd (pg 103/4). Hij vindt dat de christenen deze instelling van de joden zouden moeten overnemen (pg 110) omdat de uitdaging van deze wereld ons een nieuwe agenda opdringt, die zich met grote klem aandient (pg 109). Maar wat Schoon leerstellige of dogmatische belangstelling noemt, (waar dan zoveel kwaad uit voortgevloeid zou zijn), beoordeel ik toch anders dan hij. Om zijn verhaal op dit punt staande te houden moet hij trouwens wel zijn heil zoeken in de karikatuur (pg 11, 21/2 107, 110). Dat procedé is bekend genoeg vandaag. Maar terug naar het punt in kwestie, het jodendom is nu eenmaal eerder bij de daad dan het christendom. Dat komt omdat het jodendom optimistisch is over de mens en zijn mogelijkheden, terwijl wij een heel Oude Testament hebben om ons te leren dat het met de mens en zijn daden niets gedaan is. Vandaar dat dit eerste deel van de Schrift op een volkomen échec uitloopt. In het verbond van God met zijn volk blijkt telkens weer dat de mens het grote probleem is, en daar kan alleen verandering in komen wanneer die mens van Bovenaf krachtig omgezet wordt, wanneer hij een nieuw hart en een nieuwe geest in zijn binnenste krijgt (Ez.

hedendaagse samenleving is een dagelijkse ervaring geworden. Mensenrechten kunnen niet langer van de agenda geschrapt worden. Er is maar één wereld die joden en christenen samen met anderen delen. Er bestaat geen reservewereld voor het geval de oude wereld door mensen kapot gemaakt wordt. Er is maar één wereld, waarvoor joden en christenen samen met anderen verantwoordelijkheid dragen" (pg. 111/2). Afgezien van de rechtstreekse spot die in de voorlaatste zin van deze aanhaling met de verwachting van de nieuwe hemel en de nieuwe aarde wordt gedreven, laten deze woorden duidelijk zien waarvan deze theologie het meest onder de indruk is. Zij stelt die dingen in het middelpunt waarvan de Here Jezus gezegd heeft dat het zoeken van de heidenen daarnaar uitgaat (Matth. 6:32).

De halachische instelling

Ik beweer niet dat deze politieke theologie kenmerkend joods zou zijn. Wel constateer ik dat dr Schoon, met de overvolle agenda van zoëven vóór zich, jaloers is op de *halachische* instelling van het jodendom, waar hij de christelijke religie, zeker in haar traditionele vorm, als een 'leer'-godsdienst, om niet te zeggen: discussie-godsdienst (pg 43) of nog erger: twist-godsdienst (pg 104), tegenover stelt. Onder die *halachische* alleen maar kerkscheuringen uit voort komen, maar het is wel de waarheid die de Schrift van het begin tot het eind en in alle toonaarden betuigt.

Psalm 40

Laat ik het hierboven gezegde eens met een uitgewerkt voorbeeld illustreren. Het joodse geloof is de godsdienst van de *halacha*, dat wil zeggen: van de begaanbare weg van de geboden. Het godsdienstige jodendom zou zich blijmoedig kunnen herkennen in de bekende woorden van Ps. 40:7-9: „In slachtoffer en spijsoffer hebt Gij geen behagen – Gij hebt mij geopende oren gegeven – brandoffer en zondoffer hebt Gij niet gevraagd. Toen zeide ik: zie, ik kom; in de boekrol is over mij geschreven; ik heb lust om uw wil te doen, mijn God, uw wet is in mijn binnenste”. Goed, er staan een paar woorden in die een beetje geheimzinnig klinken: 'in de boekrol is over mij geschreven', en de vraag komt op over wie het daar eigenlijk gaat, maar geen nood!, de Groot Nieuws Bijbel kan hier hulp bieden. Die vertaalt immers 'gewoon': „In de boekrol staat *wat ik doen moet*”, waardoor die moeilijkheid ook weer opgelost is. Even slikken voor het taalgevoel, dat wel, maar de omgangstaal eist nu eenmaal zijn tol. Maar overigens, een prachtige typering van de *halachische* mens toch, deze passage uit Ps. 40! Maar dan komt het Nieuwe Testament en dat doet moeilijk. Dat betreft namelijk deze psalmpassage, via enkele tekstingrepen, op de Here Christus. Dat gaat zo: „Daarom zegt Hij bij zijn

komst in de wereld: Slachtoffer en offergave hebt Gij niet gewild, maar Gij hebt Mij een lichaam bereid: in brandoffers en zondoffers hebt Gij geen welgevallen gehad. Toen zeide Ik: zie, hier ben Ik – in de boekrol staat van Mij geschreven – om uw wil, o God, te doen” (Hebr. 10:5-7). Merkt U wat hier gebeurt? Hoe dat laatste stukje van de aanhaling, over de wet, de thora, in het binnenste, weggelaten is (om me nu maar tot deze verandering te beperken) en hoe dat de schrijver van deze Brief in staat heeft gesteld om met die ‘wil’ uit vs 9 van de psalm een heel eigenaardige kant op te gaan? Die ‘wil’ of (wat er eigenlijk staat) dat ‘welbehagen’ heeft hier niet meer de betekenis van het goddelijke gebod voor het mensenleven, maar wordt in verband gebracht met het ‘welbehagen’ waar Jes. 53:10 over spreekt: „Het welbehagen des HEREN zal door zijn hand gelukkiglijk voortgaan” en heeft zo betrekking op het heilsplan dat de Knecht des HEREN door zijn verzoenend lijden tot vervulling gebracht heeft. Zodoende neemt de schrijver van de Brief aan de Hebreëen een overstapje van de dadelijke naar de lijdelijke gehoorzaamheid, om het eens leerstellig te zeggen. Dat is wel niet naar de bedoeling van de tekst van de psalm, gezien de parallelle woorden ‘wil’ en ‘wet’ in vs 9, maar die draai wordt er toch aan gegeven.

De impasse van het Oude Testament

Waarom? Wie moet dit overtuigen? Mag dit nog uitleg heten? Het antwoord luidt dat dit geen tekst-uitleg, maar Schrift-uitleg is. Niet precies aan de zinnen, maar wel aan de zin van de psalm wordt zo recht gedaan. Of wat nog verder gaat: niet slechts deze psalm, maar het geheel van de Schrift staat de apostel bij zijn verhandeling voor ogen. En wat hij biedt is Christusprediking ten overstaan van de impasse waarin het Oude Testament ons voert. De schrijver namelijk van de Brief aan de Hebreëen heeft onze veertigste psalm in z'n geheel gelezen. En hij merkte toen dat die hartelijke bereidverklaring ‘zie, ik kom’, verderop in de psalm omslaat in een vertwijfelde schreeuw: „HERE, haast u mij ter hulpe!” (vs 14). Anders gezegd: het ‘ik kom’ verandert gaandeweg in de adventsschreeuw ‘Kom!’, ‘Kom gauw!’. En door deze omslag wordt het ‘ik’ in de zin ‘Zie, ik kom’ uiterst problematisch. Wie is die ‘ik’? Hij bezwijkt aan een innerlijke tegenstrijdigheid. De Psalm is een onmogelijkheid, juist als je de beide samenstellende delen ervan, het danklied van de vss 2-11 en het klaaglied van de vss 12-18 in hun combinatie serieus neemt. Hij beschrijft een cirkel: uit de modder (vs 3), in de modder (vs 13).

Het is nu hierop dat het Nieuwe Testament de aandacht vestigt en zegt: wij moeten naar een andere ‘Ik’ op zoek die

eerst de weg tot God vrijmaakt. Dan kunnen wij achter die Ander aan de psalm binnen gaan en naar de geboden vragen. Zonder in onszelf vast te lopen. Pas achter Christus aan komen we bij het zie, ‘ik kom’, bij de daad der gehoorzaamheid, de levensheiliging, de toewijding aan God. Niet het Nieuwe Testament *doet* moeilijk, maar het Oude Testament *is* moeilijk. Niet in verstandelijke maar in geestelijke zin, omdat het ons, ook in Psalm 40, voor het falissement van de mens plaatst. Hij, die mens, moet bekleed worden met een *aangebrachte* gerechtigheid en heiligheid, wil hij recht voor de geboden komen te staan. Waarom dan ook de Hebreëen-brief zijn behandeling van deze passage afsluit met de woorden: „Krachtens die wil zijn wij eens voor altijd geheiligd door het offer van het lichaam van Jezus Christus” (vs 10). Voor Joods-halachisch lezen van de Schrift is deze omweg over Christus

flauwe kul. Als nu dr Schoon vindt dat we juist bij dit halachische van de joden in de leer moeten, moet hij wel weten wat hij zegt. Ik voor mij vind dat hij ons met zulke zinnen het christelijk geloven afleert. En ik kan geen belang bedenken dat dat zou kunnen rechtvaardigen. Ook niet het terecht ingeziene belang van een goede verhouding met de Joden.

Redaktie ontving

Dr W. H. Velema, *Het verval van de verzorgingsstaat*, deel 1 – een analyse, deel 2 – een perspectief: per deel 47 blz., per deel f8,60; uitg.: Willem de Zwijgerstichting, Apeldoorn.

Rondom de Bijbel, deel 7 – de kerkdienst, onder redactie van ds C. van Atten e.a. (catholiche): 54 blz., f7,60 (bij grotere aantallen korting); uitg. Buijten en Schipperheijn, Amsterdam.

J. Kranenburg, Rolde

Pastorale Notities

Beleefdheid en eerbied

In „Trouw” van 10 november j.l. schreef Ad den Besten een artikel onder de titel ‘Beleefd nog niet eerbiedig’. Het gehele artikel is bijzonder de moeite waard, maar ik haak nu in op één zaak, die daarin ter sprake komt: het gebruik van ‘u’ en ‘gij’ in de openbare gebeden.

„U is een burgerlijke beleefdheidsvorm” stelt Den Besten en hij zoekt daarvoor steun bij K. H. Miskotte die al 25 jaar geleden hierover schreef in „In de Waagschaal”. Miskotte had een sterke afkeer van het gebruik van ‘u’ in het kanselgebed. Hij had wel eens een argument gehoord dat je bij de minister op audiëntie toch ook ‘u’ mocht zeggen maar hij wees dat af met de woorden: „Hier verwacht men eerbied en beleefdheid en haalt categorieën der geloofsleer en der medemenselijkheid door elkaar. Dat is ongeveer het ergste wat men doen kan: in het heiligdom beleefdheid betrachten”.

Door dit oordeel van Miskotte voel ik mij persoonlijk sterk aangesproken.

Toen ik omstreeks 1966 als student met preekconsent mocht gaan preken heb ik bewust gekozen voor het gebruik van ‘u’ in de gebeden. Dat kwam toen al wel voor (Miskotte schreef het bovenstaande in 1962),

maar in onze kringen moet het toch wel erg nieuw geklonken hebben. Ik kreeg er van goede vrienden ook kritiek op. Zij vonden ‘gij’ eerbiediger, maar ik bleef voor ‘u’ kiezen omdat het voor mij vertrouwelijker klonk.

Van zo’n keuze moet men heel snel terugkomen, anders kan het niet meer. Het kan nu in elk geval niet meer. Het zou waarschijnlijk ook niet klinken. Nu niet meer. Maar ik vraag mij af of ik 20 jaar geleden niet zou zij gezwich voor het scherpe en fijnzinnige onderscheid dat Miskotte maakte tussen beleefdheid en eerbied. Tegenover de hoge God kan beleefdheid inderdaad brutaal zijn.

Spreekt dit mij nu soms aan doordat ik ouder ben geworden?

Dat is niet onmogelijk. Wanneer een mens ouder wordt, wordt alles aan hem ouder, ook zijn taalgevoel, maar dat behoeft niet te betekenen dat het er op achteruit gaat.

Wanneer ik nu in de kerk zit, ouder geworden, met taalgevoel en al, dan ervaar ik met blijdschap dat de breedsprakigheid, de retoriek uit de gebeden verdwijnt. Maar soms denk ik ook heel even: Pas op! Nu sta je voor de grens. Ik denk nu aan een uitdrukking als „dankuwel Here”, die ik regelmatig hoor. Dit is een verklaring van „ik dank U wel”. En dat „ik” blijf je er toch doorheen horen maar het hoort in het kanselgebed niet thuis, hoe vertrouwelijk het ook klinkt.

De eerbied moet voorop blijven staan en moet het winnen van de vertrouwelijkheid. Beleefd moet je wel zijn tegenover je bovenbuurman maar niet tegenover God.

Geloven we het wel? (10-slot)

In dit laatste artikel worden enkele aspecten uit het gesprek over 'kerkverlating' nog eens op een rijtje gezet.

Waarom?

Men kan zich afvragen of een discussie over 'kerkverlating' zinvol is. Er is veel onderzoek over dit onderwerp gepubliceerd. Lagen de antwoorden echter al niet voor het oprapen? Vinden we die antwoorden niet gewoon in de bijbel? Zijn we met het onderzoek niet al te 'horizontalistisch' of te 'fatalistisch' bezig? We moeten ons goed realiseren dat 'kerkverlating' niet alleen verklaard kan worden uit sociaal-psychologische factoren. Daarom zal iemand die niet vanuit het christelijke geloof onderzoek doet naar oorzaken van de sterke teruggang van de kerkelijke meelevenheid in Nederland ook nooit tot een sluitende verklaring kunnen komen. Vooral bij de interpretatie van de uitkomsten van het onderzoek spelen de uitgangspunten van de onderzoeker een belangrijke rol.

Wetenschappelijk onderzoek naar de oorzaken van 'kerkverlating' heeft dus beperkte waarde. Ten diepste gaat het hier om een geestelijk probleem (1). Daarbij moet tevens worden opgemerkt dat – hoewel vrijwel alle onderzoeken zich richten op jongeren – de 'kerkverlating' ook ouderen betreft. Misschien moeten we ons wel net zoveel zorgen maken over de (misschien minder opvallende) kerkverlating onder dertigers, veertigers en vijftigers...

Wanneer we ons de beperkte waarde van het onderzoek realiseren en op de hoogte zijn van de uitgangspunten van de onderzoeker, kunnen we met de resultaten vaak wel ons voordeel doen. Naar mijn mening bieden recente onderzoeken vooral inzicht in de leefwereld van de jongere. In het vierde deel van deze serie werd geschreven dat ouderen en jongeren in de moderne westerse wereld elkaars ervaringen niet meer delen (de indeling van Margareth Mead). Toch is het van belang dat opvoeders op de hoogte zijn van de leefwereld van jongeren, van wat er onder hen leeft. Wetenschappelijk onderzoek kan daarbij behulpzaam zijn.

De plaats van het gezin

In onze samenleving is het christelijke geloof meer uitzondering dan regel geworden. Jongeren komen veel minder dan vroeger in aanraking met medechristenen (of omgekeerd: vaker in aanraking met niet-christenen). Dit legt een extra zware verantwoordelijkheid op de christelijke opvoeders, en vergroot de betekenis van het gezin voor de

geloofsoverdracht. Die verantwoordelijkheid begint al heel vroeg. De basis van het geloof moet vóór het twaalfde jaar al zijn gelegd! De vraag werd gesteld in hoeverre we ons dat bewust zijn. Of heeft Verkuyl gelijk, wanneer hij het gezin 'de zwakste plek in het huidige kerkelijke leven' noemt? (2). Christelijke opvoeding gaat niet vanzelf, is niet vanzelfsprekend (meer). Op die werkelijkheid zullen we ons moeten leren instellen!

De boodschap van de kerk

Veel kerken en predikanten hebben in de huidige golf van sekularisatie geprobeerd om door middel van aanpassing mensen bij de kerk te houden. Vaak werd het heil (!) gezocht bij een politieke prediking. Natuurlijk mag niet ontkend worden dat geloof en politiek veel met elkaar te maken hebben. Maar een kerk die de christelijke boodschap

versmalt tot een politiek praatje vervalt in strakke wetticistische kaders, waarbij de vergeving ver is te zoeken. Ook werden gemeenteleden wekelijks 'getrakteerd' op de persoonlijke twijfels van de predikant. Maar: „Wat kun je jongeren en kerkverlaters nog aan geloofsinhoud meegeven, als je zelf volop twijfelt aan 'Gods Aanwezigheid', als je 'Hem' zelf niet meer echt beleeft?” zo vraagt (kerkverlater) Egbert Enserink zich af (3).

In een verwarrende wereld zoeken mensen naar ruimte om vragen te kunnen stellen, maar ook naar houvast. Het is belangrijk dat gemeenteleden hun vragen en twijfels kunnen uiten, en dat de predikant, de kerkeraad, de opvoeders op de hoogte zijn van datgene wat er leeft in de gemeente. Zij mogen ook een eindje meelopen, mee-praten, om te luisteren naar de vragen. Maar: wanneer hun antwoord niet anders is dan 'een koketteren met de twijfel', een voortdurende 'aanpassing' dan maakt die kerk zichzelf overbodig. Immers: die kerk heeft dan geen boodschap meer!

De kerk met een bijbelgetrouwe boodschap heeft wel toekomst. Helaas kent ook die kerk zijn 'kerkverlaters'. Het zal ook niet meer de 'massale' kerk van vroeger zijn, maar wel een kerkelijke gemeenschap die iets te vertellen heeft, en ook iets aan anderen vertellen wil.

1 oktober 1962

1 oktober 1987

25 jaar Cogmawerk

Het was 1 oktober j.l. 25 jaar geleden, dat er vanuit Twenthe een begin werd gemaakt met een stuk pastoraal werk onder Nederlandse militairen, die geplaatst werden in de Bondsrepubliek.

Hoe het begon en hoe het 25 jaar stand hield, leest U in onderstaande bijdrage.

Een stukje historie

In het jaar 1962 werden de eerste Nederlandse militairen naar West-Duitsland gezonden. Deze maatregel was een uitvloeisel van het Navo-verdrag.

Noord Atlantische Verdrags Organisatie

Door dit verdrag (pact) had Nederland zich verplicht, om gezamenlijk met andere landen, de vrijheid te handhaven en zo nodig met militaire middelen te verdedigen.

Nederlandse garnizoenen en bases te West-Duitsland

Zo ontstonden er militaire nederzettingen van de landmacht, o.a. te Seedorf-Zeven nabij Bremen en te Bergen-Hohne, later te Langemanshof, in de Lunenburgerheide. Praktisch op dezelfde plaats waar eens het Derde Rijk zijn Wehrmacht drilde.

Ook de Koninklijke Luchtmacht werd ingeschakeld en er werden luchtmachtbases voor geleide raketten opgericht, o.a. te Schöppingen, Rheine, Handorf bij Munster, Erle, Bohmte, Hesepe bij

Een kerk met een sterk en orthodox geloof: dat God niet machteloos is of op een afstand toekijkt, maar dat Hij persoonlijk om ons geeft. Die boodschap van vergeving en van hoop, die verkondiging van een met ontferming bewogen Evangelie heeft onze wereld meer dan ooit nodig!

Verdriet en schuld

Het moeilijkste aspect van het spreken over 'kerkverlating' (daar begon deze serie ook mee) is het verdriet dat het onderwerp met zich meebrengt. Duizenden ouders dragen het verdriet met zich mee van één of meer kinderen die niet meer naar de kerk gaan.

In deze serie werden factoren genoemd die de ontwikkeling van het geloofsleven kunnen bemoeilijken. Denkend over dit onderwerp ontstaat altijd een paradoxale situatie: aan de ene kant het verdriet dat 'kerkverlating' met zich meebrengt, aan de andere kant de noodzaak om mogelijke oorzaken van 'kerkverlating' op te sporen en te benoemen. Men zal zich echter in verband hiermee steeds weer moeten realiseren dat het verband nooit zo rechtstreeks is, en dat zichtbare factoren het bij de kerk blijven of de 'kerkverlating' nooit volledig verklaren.

Uit de bijbel kennen we de geschiedenis van de vrome koning Hizkia. Zijn zoon Manasse „verleidde het volk ertoe,

meer kwaad te doen dan de volken die de HERE vóór de Israëlieten had verdelgd” (2 Kronieken 33 vers 9). Maar daarmee spreekt de bijbel geen oordeel uit over het geloof van Hizkia. Hij was een man naar Gods hart.

Zo zijn er ook in onze tijd ouders die heel dicht bij God leven, en die toch het verdriet kennen van een kind dat een andere weg is gegaan. Net zomin als ziekte rechtstreeks uit zonde verklaard kan worden, kan 'kerkverlating' rechtstreeks uit (b.v.) gezinsfactoren verklaard worden. Daarom is het ook zo ten onrechte wanneer de schuld rechtstreeks naar (b.v.) de ouders wordt geschoven.

Een stap terug, maar.....

Wanneer kinderen groter worden, moeten opvoeders een stap terug doen. Dat is vaak moeilijk. Wat komt er terecht van het gebed bij de doop, van het zaad dat tijdens de opvoeding gezaaid is?

Manasse was 12 jaar toen hij koning werd over Juda. Hij ging een heel andere weg dan zijn vader Hizkia. En toch lezen we aan het eind van zijn levensgeschiedenis: „en Manasse verootmoedigde zich diep voor de God zijner vaders, en erkende dat de Heere God is” (2 Kronieken 33 vers 12 en 13). Dat betekent dat het zaad niet tevergeefs gezaaid was. Zaad dat voor het 12e jaar door Hizkia gezaaid was.

Uiteindelijk zijn het niet onze methoden die bepalend zijn voor geloof van de kinderen. Het is de Heilige Geest die het geloof in de harten werkt. Dat is een boodschap die kan behoeden voor krampachtigheid. God Zelf vult onze gebrekkige opvoedingsmethoden aan. Het is ook een boodschap die troost biedt. We mogen het aan Hem overlaten, ook wanneer aardse vaders en moeders er niet mee zijn!

Literatuur

- (1) Koers, 21 november 1986 (vraaggesprek met Drs Jan van der Wal).
- (2) Centraal Weekblad, 19 april 1985.
- (3) In: De lege kerk, een grote zorg (Uitgave: dagblad Trouw, 1985).

Om verder te lezen:

In deze serie werd veel aandacht besteed aan de positie van het gezin en de wijze waarop met jongeren omgegaan wordt. Daardoor werd b.v. het belang van catechisatie en een goed georganiseerd jongerenwerk onvoldoende belicht. Als mogelijke aanvulling zouden in dat verband gelezen kunnen worden:

A. „Rapport over de plaats van de jongeren in de gemeente”; opgesteld binnen de Nederlands Gereformeerde Kerk van Utrecht; gepubliceerd in 'Opbouw' van 3 en 10 april 1987.

B) 'Hoe houden we de jongeren bij de kerk?' door Ds C. G. Geluk; Kok, Kampen, 1987.

Enkele – in de voetnoten van deze serie – genoemde (recente) publikaties zullen in de komende maanden in 'Opbouw' worden besproken.

Bramsche, Stolzenau a.d. Weser, Hessisch Oldendorf en te Blomberg. Inmiddels zijn diverse bases, door het in gebruik nemen van andere wapensystemen, weer opgeheven, zoals Rheine, Handorf, Bohmte Erle en Hessisch Oldendorf.

Verplaatsing van manschappen en materieel

Uiteraard bracht een en ander een grote troepenverplaatsing met zich mee. Voor een niet gering deel van het beroeps-personeel betekende dit een vaak gedwongen verhuizing naar een nieuwe standplaats in West-Duitsland. Bovendien was alles nog in opbouw, zodat zich veel problemen voordeden, o.a. met de huisvesting.

Voor het dienstplichtige personeel dat werd aangewezen om in West-Duitsland te dienen, waren de veranderingen eveneens ingrijpend. Men kon nu niet meer, zoals in Nederland, elk weekend naar huis. Men was in het begin zelfs een periode van zes weken ver van huis en haard.

Geestelijke verzorging

Bij onze defensie heeft men een eigen geestelijke verzorging.

Men heeft een protestantse en een rooms-katholieke geestelijke verzorging. De leger-, luchtmacht- en vlootpredikanten c.q. aalmoezeniers worden

door de diverse kerken voor kortere of langere tijd afgestaan. Vanzelfsprekend gingen er dus ook leger- en luchtmacht-predikanten mee naar West-Duitsland.

De taak van een leger- of luchtmachtpredikant

Deze is veelomvattend. Hij heeft met personeel te doen van allerlei rangen. Zowel met beroeps, als met dienstplichtig personeel. Maar ook met de gezinnen van het beroepspersoneel. Hij geeft godsdienstonderwijs op de Navoschool. Hij geeft GEVO-lessen (geestelijke verzorging) aan dienstplichtig personeel. Hij heeft te maken met vogels van allerlei pluimage. Er is veel tact en wijsheid nodig om als geestelijk verzorger het iedereen naar de zin te maken.

Voorts heeft hij iedere zondag voor te gaan in een kerkdienst voor de protestantse gezindte. Hij gaat mee op oefening, houdt conferenties, geeft catechetisch onderwijs. Bovendien is hij als predikant ook nog vaak belast met allerlei sociaal werk, zoals huisvesting, opvang van dienstplichtigen, met eerbied gezegd: 'een duizendpoot'.

Seedorf, het grootste garnizoen

Seedorf, hiervoor reeds genoemd, is het grootste garnizoen van de Nederlandse

krijgsmacht in West-Duitsland. Seedorf heeft, in tegenstelling tot andere plaatsen, een eigen protestantse gemeente. D.w.z. met ouderlingen, diakenen en een legerpredikant, die tevens fungeert als gezinspredikant.

Er werken momenteel in Seedorf vijf legerpredikanten. In de overige plaatsen in West-Duitsland is op elke plaats één leger- of luchtmachtpredikant en één aalmoezenier geplaatst.

De vrijgemaakte geref. kerk te Glanerbrug

De kerkeraad van deze gemeente zag het terrecht als zijn roeping om de gezinnen, die tot hun kerk behoort, op te zoeken in plaatsen in het grensgebied. Zo werden er huisbezoeken gebracht door ouderlingen te Schöppingen, Rheine, Bramsche en Handorf.

Er onstond een geweldige activiteit toen een eigen predikant de geleerden kwam versterken. Deze kreeg mede als opdracht om de gezinnen op de overige bases te bezoeken.

De kleine grensgemeente Glanerbrug groeide in die jaren van 80 zielen naar 220 zielen.

Glanerbrug werd door de kerken aangewezen als garnizoenskerk voor West-Duitsland. De christelijke gemeente van Seedorf kreeg door de kerk van Glanerbrug een aparte behandeling. Hier was immers een zelfstandige gemeente met ambtsdragers. Hier had

Glanerbrug voor wat het inschrijven van nieuwe leden betreft, dus niets te zoeken.

De kerkeraad zag dit zeer juist.

Men heeft zich niet in te dringen in de dienst van een ander.

Toen kwamen er moeilijkheden met het kerkverband

Deze opvatting werd weldra niet door het grootste deel van het vrijgemaakte kerkverband gedeeld. Alhoewel eerst spontaan gesteund, bleek de kerk van Glanerbrug al spoedig in de verdachtenbank te zijn geplaatst.

Zo hield de kerkeraad contacten met leger- en luchtmachtpredikanten die niet vrijgemaakt waren en zoiets is toch onschriftuurlijk. Zo redeneerde men althans.

Bovendien gaf de kerk van Glanerbrug geen voorlichting over synodebesluiten, ja men liet zelfs 'Open brief' schrijvers voorgaan in de kerkdiensten.

Buiten verband

'Buitenverbandstelling' kon dus niet uitblijven. Gelukkig waren velen in West-Duitsland dezelfde gedachte toegedaan als de kerkeraad. Er waren er jammer genoeg ook, die de kerkeraad de rug toekeerden. Zo werd een mooi stuk moeizaam opgebouwd werk in enkele maanden platgewalst. Tenminste, dat dacht men.

Maar de Here had het anders beslist. Enkele broeders namen het werk toch weer opnieuw ter hand, alhoewel met gedunde gelederen. Door de moeite en verdrukking van die tijd ontstond het COGMA.

Als landelijke organisatie

Er werd een bestuur gevormd en de leiding werd opgedragen aan de legerpredikant in vaste dienst ds J. Goudzwaard.

Het COGMA presenteerde zich aan de kerken (thans in Nederlands Gereformeerde Kerken) en de kerken gaven hun fiat.

Wat is nu de doelstelling van het COGMA?

In het jaarboekje van de Nederlands Gereformeerde Kerken wordt deze als volgt omschreven:

'De commissie stelt zich ten doel het activeren van de geestelijke verzorging onder militairen en alleenstaanden en het leggen van contacten tussen kerken en betrokkenen.'

Zo werd het eenmaal begonnen werk voortgezet

Twee, soms drie maal per jaar werden en worden bezoeken gebracht aan alle onderdelen van onze krijgsmacht in de Bondrepubliek. Ook het aanbod van de prot. geestelijke verzorging om tijdens zo'n reis in een garnizoen of basis het Woord te bedienen in een kerkdienst, werd met beide handen aangegrepen.

Opbouw rondom de feestdagen

In verband met de komende feestdagen verschijnt het laatste (dubbele) nummer van de lopende jaargang op 18 december.

Het eerste nummer van de 32-ste jaargang zal verschijnen op 8 januari 1988.

Belanghebbende worden verzocht met de verschijningsdata van ons blad rekening te houden.

Bestuur en redactie van Opbouw

Niet alleen militaire gezinnen, maar ook burgergezinnen, indien maar enigszins bereikbaar, werden opgezocht.

De Christelijke Gereformeerde Kerken traden toe tot het werk

Op het verzoek van deze kerken tot samenwerking op het gebied van de geestelijke verzorging werd onzerzijds positief gereageerd. Er werd een Chr. Geref. Commissie Militaire Buitenland opgericht en na goedkeuring door we derzijdse deputaten kwam in 1972 een samenwerking tot stand. Zo werd het werk nog meer uitgebreid.

Het COGMA-werk is niet alleen voor militairen bestemd. Ook alleenstaanden en burgergezinnen willen we gaarne in onze contacten betrekken. Ook beperken we ons werk niet tot de mensen die in West-duitsland woonachtig zijn. We hebben in de loop der jaren contacten gelegd met dienstplichtigen en beroepsmilitairen en burgergezinnen in Curaçao, Libanon, België, Cameroun, Nepal, de Golfstaten, Spanje, Amerika, ambassadepersoneel in diverse landen, zelfs tot achter het ijzeren gordijn.

Voorzover de adressen van militairen en hun gezinnen ons worden doorgegeven (hieraan mankeert nog wel het een en ander), wordt aan hen toegezonden: Ons veertiendaagse periodiek 'Tot Uw Dienst'.

Voorts kunnen de gezinnen kiezen voor gratis abonnement op het blad 'Koers' of 'Opbouw'.

Tevens zenden we desgevraagd gaarne kerkdiensten op de geluidsband toe, zowel uit de Chr. Geref. als uit de Ned. Geref. Kerken.

Bij het secretariaat zijn voorts gratis verkrijgbaar het boekwerkje 'Als Christen de dienst - in en uit'. Momenteel wordt een nieuwe herdruk verzorgd.

De reisteam

Deze bestaan in de regel uit 4 personen, namelijk 2 bestuursleden (uit elke commissie 1) en 2 predikanten, zowel een Ned. Geref. als een Chr. Geref. predikant.

Niet alleen de reisteam zijn aan regel-

matige verandering onderhevig, ook de te bezoeken personen zijn aan een vrij grote wisseling onderworpen. Dan weer is er een grote groep diensplichtig personeel, een andere maal is het beroepspersoneel in de meerderheid.

Hoe denkt men zelf over de bezoeken?

In de meeste gevallen zijn we overal van harte welkom. Er wordt zelfs naar de bezoeken uitgezien. De belangstelling bij de dienstplichtige militairen laat soms wel wat te wensen over.

Laten we daarom al het mogelijke doen om onze jonge mensen te bewaren bij het ons toevertrouwde pand.

Dankbaar mogen we terugzien op deze arbeid die we met Gods hulp zo'n lange tijd mochten verrichten.

Gezien de vele brieven die we van militairen, maar ook van burgers (c.q. van gezinnen) na een verblijf in de vreemde hebben mogen ontvangen, zijn we er van overtuigd dat we zegenrijk gewerkt hebben.

Dat is geen verdienste van ons zelf, maar de Here onze God heeft ons als commissie daartoe aangespoord en kracht gegeven. In dat spoor, het gereformeerde spoor, willen we ons met Gods hulp beijveren voor de broederschap „In de vreemde”.

We hebben daarbij de hulp nodig van alle predikanten en kerkeraden, maar ook van familieleden van militairen, om ons te blijven voorzien van namen en adressen.

Niemand mag aan onze aandacht ontsnappen.

Regelmatig komen we jonge mensen in het buitenland tegen, die aan ons niet werden doorgegeven.

Bedenk dat onze Goede Herder zeer bezorgd is over Zijn schapen. Laten wij het als kleine reformatische kerken het als onze roeping blijven zien om onze aandacht speciaal te richten op deze grote groep van gemeentelieden. Moge het COGMA vooral door Uw gebed en steun ook in de toekomst zegenrijk werkzaam blijven.

Dan alleen kan het COGMA blijven: „Een vriend in de vreemde”.

Boekbesprekingen

Ds H. J. Hegger.

„Hoe leef ik met een genadig God?“

Uitg. 'Desondanks', Boulevard 11, 6881 HN Velp. 246 blz., prijs f24,50.

Ds Hegger is een orgineel mens. Dat blijkt al op een van de eerste pagina's van zijn boek. Hij deelt daar mee, dat een uitgever niet bereid was het boek uit te geven omdat de indruk ontstaan was, dat de uitwerking van het onderwerp anders was, dan men in het algemeen gewend is in rechts-orthodox-protestantse kringen. Ds Hegger besloot daarom het boek zelf uit te geven. Voor zijn (tijdelijk?) uitgeverijte verzon hij de naam „desondanks“.

Ds Hegger, die al verscheiden boeken en brochures op zijn naam heeft staan, heeft inderdaad een eigensoortige aanpak, maar of dit boek daarom niet zou aanslaan in rechts-orthodox-protestantse kring, waag ik toch te betwijfelen.

Hoewel ik het niet altijd met de schrijver eens ben, heb ik zijn boek toch met grote interesse gelezen.

In dit boek tracht Hegger het reformatische (en meer Paulinische) „God met ons door Christus“ te verenigen met de katholieke (meer Johanneïsche) traditie van het „God in ons door Jezus Christus“. Naar mijn mening is Hegger daarin geslaagd.

Evenals Luther heeft Hegger, toen hij nog r.k. priester was, lang geworsteld met de vraag „hoe vind ik een genadig God“. Dit boek is eigenlijk een vervolg hierop. Hij gaat hier in op de vraag „hoe leef ik met die genadige God, wanneer ik Hem eenmaal heb mogen vinden?“. In zijn boek legt hij ook getuigenis af van de strijd, die hij zelf heeft moeten voeren.

Om de lezers enig inzicht te geven in de inhoud, laat ik hier een aantal uitgangspunten van dit boek volgen.

„1. De genade is een herstel van de menselijke natuur zoals die door God oorspronkelijk bedoeld was.

2. De genade heelt de door de zonde gewonde en geschonden menselijke natuur. Ze is niet een extra-injectie van een bovennatuurlijke kracht. De kracht, die wij van de Heilige Geest ontvangen, is niet een fysieke toevoeging aan onze natuur, maar ontspringt aan de Heilige Geest, die in ons wonen en ons vervullen wil en bereikt ons langs het kanaal van het geloof.

5. Het geloof baseert zich op de duidelijke beloften Gods (de begrippelijke lijn), maar „ziet“ tegelijk de heerlijkheid en de barmhartigheid en de barmhartige liefde van de Belover (de intuïtieve lijn).

6. Het geloof dat door de Heilige Geest in ons gewerkt wordt, richt ons naar Iemand buiten ons, Jezus Christus. Het

geloof, dat in zichzelf leeg en krachteloos is, ontvangt zijn rijkdom en kracht van zijn Voorwerp.

7. Veel christenen zijn krachteloos, omdat ze nog iets van hun eigen kracht verwachten.

10. Christus is de levende Weg die ons naar de Vader draagt; Hij is de levende Waarheid, niet een verijnd wandelend Wetboek of handboek van theologie; Hij is het Leven en schenkt het leven, zelfs eeuwig leven.

11. Heiligmaking is voortgezette rechtvaardigmaking, dus voortgezette vrij-spraak van onze zonden en voortgezette afhankelijkheid van het werk van de Heilige Geest, voortgezette verootmoediging en voortgezette vreugde, „onuitsprekelijke en heerlijke vreugde“ (1 Petr. 1:8).

13. Heiligmaking is geen automatis-me. Ze groeit in de gelovige door veel strijd, aanvechting en zelfverloochening heen.

14. De Heilige Geest werkt slechts door het Woord of met het oog op of als gevolg van het Woord, nooit buiten het Woord om.

Ds Hegger vraagt in het bijzonder aandacht voor het werk van de Heilige Geest. Terecht, daar is vaak te weinig belangstelling voor. Toch zet ik hier bij sommige beweringen van de schrijver een vraagteken. Zo stelt hij, dat Pinksteren zich herhaalt. Hij heeft ook nogal waardering van de Pinksterbeweging. Toch zou hij nooit lid van een Pinkster-gemeente kunnen worden, omdat hij reformatische, bijbelse waarden zoals die in onze Drie Formulieren van Enigheid zijn neergelegd, nooit zou willen missen.

Hij slaakt echter wel de verzuchting: moge er spoedig een „reformatische pinkstertheologie“ ontstaan, waarin de bijbelse notities die door de Pinksterbeweging aan de orde zijn gesteld, en de bijbelse grondwaarheden van onze reformatische belijdenisgeschriften tot een harmonisch geheel zijn verwerkt. Daardoor zouden de kerken van de gereformeerde gezindte misschien een bijbelse vernieuwing kunnen ondergaan.“ Hierin kan ik de schrijver niet volgen. De unieke tijd, de eenmalige Pinksterperiode is voorbijgegaan. Het moge waar zijn, dat het vaker „Pinksteren“ is geweest dan op die ene dag, waarvan Hand. 2 verhaalt. Maar een periode met zulke gaven is er maar één keer geweest, n.l. ten tijde van de apostelen. Die periode is uniek geweest, enig. Aldus ds C. Vonk in „Eenmaal Pinksteren“.

Ondanks enige bezwaren kan ik dit geschrift van ds Hegger toch zeer ter lezing aanbevelen.

J. Meulink, Enschede

*Ingrid en Walter Trobisch,
„Ik wilde dat ik kon vliegen“.
Kok BV, Kampen 1987.*

Walter Trobisch, beroemd door zijn eerste boekje „Ik had een meisje lief“, schreef samen met zijn vrouw een aantal rondzendbrieven, die door hun zoon David zijn uitgegeven.

Het echtpaar Trobisch was door de Lutherse Kerk uitgezonden voor pionierszending in Cameroun, Centraal Afrika. Daar ervoeren man en vrouw de verschillen en overeenkomsten tussen het traditionele Afrikaanse familie-leven en de ontwortelde moraal van de Westerse beschaving. Terwijl zij tastend en met Gods hulp hun weg vonden in het donkere Afrika en daar het licht van het Evangelie verspreidden, merkten zij op, dat de Westerse problemen eigenlijk parallel liggen aan de Afrikaanse.

In hun rondzendbrieven aan vrienden deelden zij nu hun verrijkende ervaringen mee. Daarmee beloonde Afrika ruimschoots de haar ten koste gelegde investeringen.

De schrijvers namen veelal een tekst als uitgangspunt. In een ervan wordt hun 'internationale ruilhandel' duidelijk belicht: „Wie heeft, hem zal gegeven worden; maar wie niet heeft, van die zal genomen worden wat hij heeft“ (meent te hebben, zegt Lucas 8). De schrijvers nu zeggen – aangezien deze tekst zowel slaat op talenten, als op het verstaan van het Woord, als op het doorgeven van licht – dat hier het hart van de christelijke naastenliefde klopt. Immers wie van het hem gegevene deelt met zijn naaste, ontvangt rijk loon; maar wie de genadegaven niet met anderen deelt, die verliest wat hij gekregen had.

Ook over het „zouteloos worden“ van zout geven zij een opvallende exegese. Zout, keukenzout, kan natuurlijk niet smakeloos worden, kan zijn smaakgevend en bederfwerende eigenschappen niet verliezen. Maar door het zout ongebruikt te laten, dan wel er misbruik van te maken, komen de eigenschappen van het zout (der wereld) niet tot hun recht. Dat zijn dus twee gevaren voor de christenheid: de wereld onberoerd laten, dan wel in de wereld opgaan.

Het prachtige werk dat dit echtpaar voor het Afrikaanse gezins- en huwelijksleven heeft gedaan kan stof geven voor een afzonderlijk artikel.

Het boekje van 93 pagina's zit boordevol schone ervaringen en waardevolle belichting van Schriftplaatsen. Men leze het.

D.W.L.M.

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk/Chr. Geref. Kerk van Lelystad

Het scribaat der kerk berust bij: de heer W. Hijmissen, Punter 32-33, 8242 EG Lelystad, tel.: 03200-40314.

Post als volgt adresseren: NGK/CGK te Lelystad, postbus 397, 8200 AJ Lelystad.

Ned. Geref. Kerk van Middelburg

Het scribaat der kerk berust bij: R. Brands, tel.: 01180-28821.

Post als volgt adresseren: Ned. Geref. Kerk van Middelburg, postbus 213, 4330 AE Middelburg.

Ned. Geref. Kerk van Culemborg

Het scribaat der kerk berust bij: J. Kaldeway, postbus 370, 4100 AJ Culemborg, tel.: 03455-75578.

Preekconsent

De regionale vergadering in het noorden heeft op 16-11-'87 voor de duur van één jaar preekconsent

„Gezegend zal Hij wezen die ons
bij name riep, die zelf de adem
schiep
waarmee Hij wordt geprezen”

psalm 92 vers 2

Uit Gods hand ontvangen

DIEDERIK

Job en Sarah Smit
Henrike en Martine

24 november 1987

Stategaard 43
6227 GL Maastricht

IFES-Nederland, een vereniging
van christen-studenten zoekt
een

VRIJWILLIGER

om te helpen bij de financiële ad-
ministratie (1½ dag per week).
Liefst regio Utrecht of Amster-
dam.

Int.: 03483-3999 (Johan Ruiten-
burg).

verleend aan: de heer K. Holwer-
da, Meander 19, 9951 VD Win-
sum, tel.: 05951-3708.

Uit breder kring

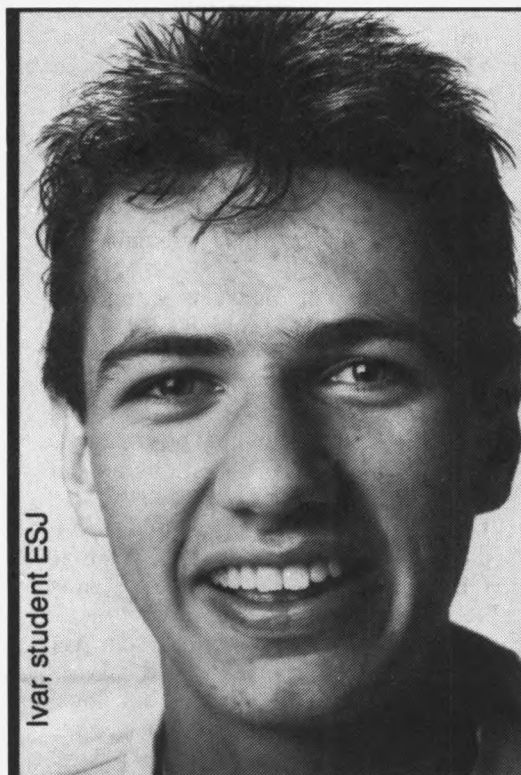
Studenten-mobilisatie-conferentie

Zeist, 28-31 december a.s.! Groot feest! In de Reformatorische Bijbelschool. De E.N.S. (Evan-

gelisatiebeweging Nederlandse Studenten) houdt daar een congres voor Christen-Studenten. Spreker is o.a. prof. Sita Luemba (Zaire), een groot kenner van de Afrikaanse cultuur. Toen hij 2½ jaar geleden naar Nederland kwam, stichtte hij in Kinshasa 5 bijbel- en gebedsgroepen. Alle 5 zijn nu uitgegroeid tot gemeenschappen van over de 1000 zielen! Prof. Sita hoopt enkele bijbelstudies en een zendingsstudie door te geven.

Uit het Verenigd Koninkrijk komt prebendary R. C. Lucas. Deze be-
gaafde predikant leidt een ge-
meente in het centrum van Lon-
den: St. Helen's Bishopsgate.

Voor informatie over deze confe-
rentie voor studenten van universi-
teiten en H.B.O.-instellingen, met
de lage prijs van f111,11 kan met
het Inst. voor Evangelisatie con-
tact worden opgenomen: postbus
271, 3940 AG Doorn (03430-
15741).

Ivar, student ESJ

'Goed nieuws, iets voor jou!'

De Evangelische School voor Journalistiek, een vierjarige opleiding met een uitgesproken christelijk karakter. Het programma is breed, praktisch en vormend. Na de ESJ heb je een goede kans op een baan, zowel bij orthodox-protestantse bladen als bij algemene instellingen. Een ideale opleiding als je goed nieuws door wilt geven. De ESJ is door de overheid erkend; je komt dus in aanmerking voor een rijksstudietoelage. Aanmelden voor 6 maart 1988.

Evangelische Hogeschool

Grote Haag 23
Postbus 957
3800 AZ Amersfoort
Tel. 033-621731

Stuur mij vrijblijvend
informatie over de ESJ

(postzegel niet nodig)

Naam: _____

Adres: _____

Postcode/Plaats: _____

Evangelische Hogeschool • Antwoordnummer 151
3800 VB Amersfoort • Tel. 033-621731

Neem zelf een abonnement

U hoeft er
niet
(volledig)
achter te staan
om er (toch)
voor te zijn.

☐ kennismakingsnummers

☐ abonnement

Naam: _____

Adres: _____

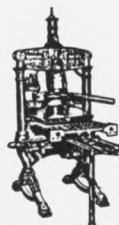
Postcode en plaats: _____

Sturen naar: Administratie Opbouw (zonder postze-
gel) Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum.

**Opbouw
voor mij**

Plaats uw familieberichten in dit blad

BIJ GEBORTE- EN HUWELIJKSKAARTEN
ONTVANGT U EEN AARDIGE ATTENTIE.

drukkers sinds 1901

Drukkerij „Steenbergen”

Nooitgedacht 3 - 3701 AL Zeist - Tel. 03404-22452
Gevestigd sinds 1901

Boeken, Periodieken en
Handelsdrukwerk